

Nr 13.

Ankom till Riksdagens kansli den 11 maj 1911 kl. 4 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om åtgärder för lindring i nu rådande uniformitetstvång i organisation och undervisningsplan vid de allmänna läroverken.

Uti en inom Första kammaren af herr *Hernlund* väckt motion nr 76 hemställes, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för beredande af lämplig lindring i nu rådande uniformitetstvång i organisation och undervisningsplan vid de allmänna läroverken.»

Motionären har till stöd för denna hemställan anfört följande:

»Den nya organisation af de allmänna läroverken, som fastställts genom Kungl. Maj:ts nådiga stadga för dessa läroverk den 18 februari 1905, och numera blifvit fullständigt genomförd, äger onekligen i många afseenden ett afgjort företräde framför den närmast föregående — icke blott genom sin lyckligt anordnade afslutning för vissa lärjungar med det sjätte skolåret utan ock genom sin reda och öfverskådlighet samt därmed sammanhängande anvisningar i afseende på undervisningens mål och medel, som successivt tillkommit. Man torde ock kunna hoppas, att denna nya organisation skall vinna ökadt erkännande, ju mer lärarekåren hinner arbeta sig in i densamma.

Emellertid brister den nya organisationen liksom de flesta af dess föregångare i vårt land däri, att den icke velat lämna något utrymme för några undantag från den fastslagna regeln. Icke ens det läroverk, som förut åtnjöt en viss självständighet, om än begränsad — Statens profskola, nya elementarskolan i Stockholm — har fått existera annat än som en absolut kopia af 1905 års organisationsbild, fastän flera försök gjorts att värna åtminstone några mindre rester af dess forna frihet. Vid sådant förhållande är det naturligtvis mindre att undra öfver att det af medlemmar af minoriteten i senaste läroverkskommitté framställda förslaget att i stiftstäderna jämte hufvudstaden eller åtminstone på några få orter, där förhållandena syntes därför möjligast gynnsamma, bereda tillfälle till ett flerårigare studium af de klassiska språken än den allmänna organisationen medgaf, icke lyckades vinna gehör. Det hade dock varit önskligt, att ett sådant tillmötesgående visats den klassiska bildningens målsmän och öfriga vänner, liksom ock, att det i nära sammanhang härmed framställda yrkandet om läroverkets uppdelning i en 6-klassig realskola och ett 3-årigt gymnasium, hvilket yrkande synnerligen väl motiverades i några utförliga reservationer till förenämnda läroverkskommittés förslag, fått försöksvis på något eller några håll tillämpas.

Denna ensidighet hos den nya läroverksorganisationen, att den icke vill medgifva minsta afvikelse från den i läroverksstadgan uppdragna ordningen, synes mig vara ett väsentligt fel hos densamma. All sund utveckling förutsätter täflan, och visst är, att den uppräckning, som under 1850-talet småningom inträdde vid de förutvarande apologist- och lärdomsskolorna samt gymnasierna, icke saknade sitt sammanhang med den rastlösa sträfvan, som under de båda föregående årtiondena utvecklades från målsmännens för den år 1828 inrättade nya elementarskolan sida, i syfte att göra denna skolas system till regel för de svenska elementarläroverken. Visserligen ledde denna sträfvan i vissa afseenden — såsom i fråga om »ämnesläsning» för lärjungarna i stället för »klassläsning» — icke till afsedt resultat, men i Kungl. Maj:ts cirkulär den 6 juli 1849, som gaf uppslaget till elementarläroverkens omorganisation på 1850-talet, medgafs dock tillämpning af det »nya» skolsystemet, om eforus eller vederbörande lärare det önskade och hinder för sakens ändamålsenliga verkställighet icke förefunnes. En liknande liberalitet i våra dagar skulle tvifvelsutan lända undervisningen till godo och behöfde icke på något sätt inverka störande på den nya organisationens lugna utveckling.

En lindring i nu rådande uniformitetstvång vid de allmänna läroverken torde för öfrigt vara nödvändig, om det skall blifva möjligt att tillmötesgå de allt emellanåt framträdande anspråken på nya ämnens upptagande å undervisningsplanen. Ett uttryck härför har äfven nyligen gifvits af läroverkskollegiet vid statens profskola, nya elementarskolan i Stockholm, som, i afgifvet yttrande öfver framställt förslag att införa ryska språkets studium vid Sveriges allmänna läroverk, förklarar sig villigt att göra ett prof med detta språks införande på gymnasiets läroplan, under villkor att åt nya elementarskolan samtidigt lämnades frihet att omdana läroplanen för gymnasiets tre öfversta ringar i principiell öfverensstämmelse med ett redan år 1887 från läroverket utgåendet förslag, att undervisningen skulle meddelas på ett flertal olika bildningslinier med vissa obligatoriska ämnen på hvardera och i öfrigt utsträckt valfrihet, i hvilket fall ryska språket då lätt skulle kunna finna plats å den speciellt språkliga linien. — Naturligtvis skulle dessa bildningslinier vara så anordnade, att det kunskapsresultat, de lämna, i studentexamen icke står tillbaka i värde i jämförelse med den allmänna organisationens kunskapsprodukt, utan är därmed fullt ekvivalent.»

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande öfver denna motion är af följande lydelse:

»Nya elementarskolan inrättades på begäran af 1825 års undervisningskommitté med hänsyn till lämpligheten att anställa försök till utrönande af erfarenhetens vittnesbörd i afseende, bland annat, å ett större inrymmande af de modärna bildningsämnena. Den fortgick och utvecklade sig utan något särskildt reglemente intill år 1856, då för skolan utfärdades en stadga, hvilken sedermera för omkring fem år sedan ersattes med ett nytt reglemente för skolan.

Motionärens påstående, att 1905 års före nämnda reglemente tillkomna allmänna läroverksstadga icke lämnat något utrymme för undantag och att icke ens statens profskola, nya elementarskolan i Stockholm, fått existera annat än som en »absolut kopia» af 1905 års organisationsbild, synes icke öfverensstämma med det sakförhållandet, att enligt det för nya elementarskolan nu gällande särskilda reglemente af den 2 december 1905 denna skola, utöfver det i allmänna läroverksstadgan angifna ändamål, fortfarande har »till särskild uppgift att vara ett läroverk, där ifrågasatta förändringar med afseende å undervisningen vid de allmänna läroverken samt organisationen af desamma *företrädesvis* må kunna på försök

*Första kam-
marens ut-
skotts yt-
tande.*

tillämpas.» För att befrämja sådana försöks anställande är det tillika i samma reglemente föreskrivet, bland annat, att »det åligger såväl skolans rektor som enhvar af dess lärare att, så långt deras tid medgifver, med uppmärksamhet följa den pedagogiska utvecklingen inom och utom landet.» Skolans rektor och lärare äga att gemensamt eller hvar för sig hos öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk göra framställning om anordnande af sådana försök, och öfverstyrelsen bestämmer, efter läroverkskollegiets hörande, om anställande af försöken samt äger att med afseende på ifrågasvarande läroanstalt i de af Kungl. Maj:t för de allmänna läroverken fastställda undervisningsplanerna vidtaga de jämkningar som nämnda försök kräva, dock att, i de fall då dylikt försök föranleder särskilda kostnader eller ärendets beskaffenhet eljest sådant påfordrar, ärendet skall underställas Kungl. Maj:ts pröfning. Därjämte är i reglementet föreskrivet, att vid afgifvande af förslag till återbesättande af ordinarie läraretjänst vid skolan särskildt afseende skall fästas å sökandens fallenhet och förmåga att bidra till förverkligandet af skolans nyss omförmälda särskilda uppgift.

Af den här ofvan återgifna bestämmelsen, att ifrågasatta förändringar med afseende på undervisningen eller organisationen »företrädesvis» må kunna på försök tillämpas vid nya elementarskolan, får väl också dragas den slutsats, att sådana försök anses kunna ske äfven vid andra allmänna läroverk i riket, när så finnes behöfligt eller lämpligt. Att den uppfattningen delas af öfverstyrelsen synes framgå af ett här nedan återgifvet uttalande från samma styrelse, när frågan behandlades om ny stadga för nya elementarskolan.

Sedan direktionen öfver nya elementarskolan redan år 1902 anhållit om vidtagande af åtgärder för att skolan måtte erhålla ny tidsenlig stadga, samt skoldirektionen till Kungl. Maj:t afgifvit härutinnan infordradt förslag, yttrade sig, efter det nya allmänna läroverksstadgan den 18 februari 1905 utfärdats, öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i underdånig skrifvelse den 11 maj 1905 öfver direktionens förslag, redogjorde för då befintliga olikheter mellan nya elementarskolan och öfriga allmänna läroverk och upptog till skärskådande frågan, om det tilläfvintyrs vore lämpligt att åt nya elementarskolan gifva en organisation, som i väsentligare mån afveke från den i den nya läroverksstadgan föreskrifna. Då motionären söker ett af sina stöd för den begärda lindringen i uniformitetstvånget i det af honom beklagade förhållandet, att ett af medlemmar af minoriteten i senaste läroverkskommitté framställt förslag icke

fått försöksvis på något eller några håll tillämpas samt öfverstyrelsen just vid sin behandling af spørsmålet, huruvida lämpligt vore, att nya elementarskolan till sin organisation väsentligt afveke från regeln, äfven något gått in på frågan om lämpligheten af försök med just det af motionären åsyftade minoritetsförslaget, tillåter sig utskottet här nedan ur öfverstyrelsens uttalande återgifva följande:

»Denna fråga» (om lämpligheten af en mera afvikande organisation af nya elementarskolan) »ligger så mycket närmare till hands som skolans direktion och kollegium, sedan de i sina utlåtanden öfver läroverkskommitténs betänkande af år 1902 anslutit sig till reservanten Höjers organisationsförslag, vid afgifvandet af här föreliggande stadgeförslag synas vidhålla sin önskan att vid skolan göra ett försök med nämnda organisation.»

»Ehuru öfverstyrelsen principiellt ingenting har emot att olika läroverkstyper försökas, där så kan ske, finner dock öfverstyrelsen väl svaga skäl föreligga för att vid nya elementarskolan införa just den af reservanten Höjer föreslagna organisationen. Af de mer än sjuttio myndigheter, som utlätto sig öfver kommitténs och reservanternas organisationsförslag, var det endast två, som tillstyrkte reservanten Höjers förslag, nämligen direktionen öfver och kollegiet vid nya elementarskolan. Vidare synes det öfverstyrelsen, att äfven om ett sådant försök utfölle tillfredsställande, den af nämnda reservant föreslagna organisationen icke kunde i oförändradt skick vinna efterföljd vid de andra läroverken, eftersom densamma med nödvändighet förutsätter ett upprättande af ett antal s. k. A-läroverk och utsikterna till sådana läroverks upprättande numera torde vara så godt som inga.»

»Öfverstyrelsen är under närvarande förhållanden benägen att omfatta den meningen, att största nyttan skulle vinnas af statens profskola, om dess normalorganisation bragtes i så nära öfverensstämmelse som möjligt med de öfriga allmänna läroverkens, ty därigenom skulle resultatet af de vid nya elementarskolan anställda försök erbjuda bättre tillfälle till jämförelse med läroverken i allmänhet och sålunda för dessas utveckling blifva af större betydelse.»

»Härmed vill emellertid öfverstyrelsen icke hafva sagt, att icke försök med andra organisationstyper skulle vid nya elementarskolan kunna göras, när tiden blir därför mera mogen och sådant mera allmänt ifrågasättes.»

»Af det sagda följer å andra sidan, att öfverstyrelsen är fullt ense

med direktionen öfver och kollegiet vid nya elementarskolan i det principuttalandet, att skolans nya stadga endast bör blifva ett supplement till stadgan för rikets allmänna läroverk, upptagande blott de punkter, i hvilka afvikande bestämmelser böra för nya elementarskolan gälla.»

Beträffande därefter nya elementarskolans egenskap af profskola yttrar öfverstyrelsen i samma utlåtande:

»Det är öfverstyrelsens mening, att ganska goda skäl kunna anföras såväl för som emot nya elementarskolans bibehållande såsom profskola, men att de grunder, som kunna andragas till dess bibehållande i nämnda egenskap, äro mera vägande än de andra och därtill stärkas af vissa yttre omständigheter af stor betydelse.»

»Så är det uppenbart, att blotta tillvaron af en profskola bör utgöra en hälsosam påminnelse därom, att undervisningsväsendet icke får stelna i formerna eller eljest hejdas i sin utveckling, och påtagligen är det förenadt med stor fördel och lättnad att till förfogande hafva ett läroverk, som är särskildt inrättadt för anställande af pedagogiska försök, så snart sådana erfordras. Och hvad beträffar den ofta uttalade farhågan, att undervisningen vid skolan skulle lida af det ständiga experimenterandet, synes den omständigheten icke verka afskräckande på allmänheten, som, enligt hvad erfarenheten visar, med förkärlek sänder sina barn till läroanstalter af dylikt slag inom olika undervisningsområden. Slutligen torde den omständigheten, att skolans byggnadsfråga år 1896 löstes under den af Stockholms stad uttryckligt gjorda förutsättningen, att nya elementarskolan fortfarande blefve en profskola, utgöra en allvarsam svårighet för skolans likställande med de öfriga läroverken.»

»Tilläggas bör, att vid nya elementarskolan äfven på sista tiden anstälts pedagogiska försök, t. ex. med latinets och delvis franskans uppskjutande, hvilka haft betydelse för läroverkens reformering.»

»Om öfverstyrelsen sålunda finner sig böra förorda nya elementarskolans bibehållande som profskola, anser den emellertid icke, att pedagogiska försök för statsverkets räkning böra inskränkas till denna enda skola. Sedan nya elementarskolan upprättades, ha de öfriga allmänna läroverken så småningom nått en hög grad af utveckling, så att många af dem torde synnerligen väl lämpa sig för anställande af pedagogiska försök. Särskildt ha efter profårsinstitutionens införande de läroverk, dit denna förlagts, blifvit verkliga medelpunkter för det pedagogiska lifvet i vårt land, från hvilka de unga lärarna till olika delar af riket medföra nya pedagogiska idéer och väckelser. Under sådana förhållan-

den anser öfverstyrelsen, att nya elementarskolan bör bibehållas som profskola så tillvida, att ifrågavarande försök väl må förträdesvis men ingalunda uteslutande där anställas, samt att öfverstyrelsen må ha fria händer att anställa pedagogiska försök vid hvilket läroverk i riket som helst, hvars lärare äro därtill lämpliga och villiga.»

Af det anförda torde framgå att, äfven om nya elementarskolans ställning nu mera är något förändrad mot förut, densamma dock fortfarande är afsedd att vara en verklig profskola, och att öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk anser skolan böra bibehållas som profskola, äfvensom att samma öfverstyrelse, hvilken, enligt den för henne utfärdade instruktion, har öfverinseende öfver rikets allmänna läroverk med skyldighet att enligt gällande föreskrifter antingen omedelbart vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som kunna finnas erforderliga för att läroanstalterna skola motsvara sitt ändamål, anser sig böra hafva fria händer att anställa pedagogiska försök vid hvilket läroverk i riket som helst, när sådana försök kunna blifva af större betydelse för läroverkens utveckling, men att öfverstyrelsen icke velat tillerkänna det af motionären omförmälda minoritetsförslaget en sådan betydelse.

En gensaga emot motionärens påstående, att lindring i nu rådande uniformitetstvång vid de allmänna läroverken vore nödvändig, »om det skulle blifva möjligt att tillmötesgå de allt emellanåt framträdande anspråken på nya ämnens upptagande å undervisningsplanen», synes också ligga i den lösning, som öfverstyrelsen med bibehållande af nu gällande läroverksstadgas bestämmelser förordat i en jämväl af motionären berörd fråga om framställt förslag att försöksvis införa ryska språkets studium vid rikets allmänna läroverk.

Enligt hvad utskottet inhämtat har nämligen öfverstyrelsen i ett den 28 sistlidne februari till Kungl. Maj:t afgifvet utlåtande, under hänvisning till 5 § af ofvan omförmälda reglemente för statens profskola, nya elementarskolan i Stockholm, enligt hvilken, såsom ofvan nämnts, då pedagogiskt försök föranleder särskilda kostnader eller ärendets beskaffenhet eljest sådant påfordrar, ärendet skall underställas Kungl. Maj:ts pröfning, hemställt, att Kungl. Maj:t, täcktes bemyndiga öfverstyrelsen att efter läroverkskollegiets hörande jämlikt nämnda paragraf af det för skolan gällande reglemente vid nya elementarskolan i Stockholm, föranstalta om anställande af försök med en nyspråklig linje, bland annat

omfattande ryska språket, och öfverstyrelsen har därvid tillika förklarat sin afsikt vara, att om försöket med en nyspråklig linje med ryska sloge väl ut, föreslå linjens införande vid så många andra högre allmänna läroverk, som kunde anses af behovet påkalladt.

Då häraf synes framgå, att det af motionären öfverklagade uniformitetstvång i organisation och undervisningsplan icke utesluter möjligheten af anställande af sådana pedagogiska försök, som öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk anser kunna lända till ledning och efterföljd vid läroverken, eller vidtagande af sådana avvikelser, som kunna anses af behovet påkallade, får utskottet hemställa, att herr Hernlunds ifrågasvarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.»

Första kammarens beslut.

Vid föredragning af detta ärende i Första kammaren har kammaren med afslag å hvad dess andra tillfälliga utskott hemställt bifallit den i ämnet väckta motionen och alltså för sin del beslutat, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för beredande af lämplig lindring i nu rådande uniformitetstvång i organisation och undervisningsplan vid de allmänna läroverken.

Detta beslut har sedermera genom protokollsutdrag delgifvits Andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott för vederbörlig beredning.

Utskottet.

Genom den stadga, som af Kungl. Maj:t den 18 februari 1905 utfärdats att gälla för de allmänna läroverken i vårt land, hafva dessa erhållit en organisation, som i väsentlig grad skiljer sig från den föregående och därmed inträdt i ett skede, hvilket måste blifva af den största betydelse ej blott för den bildningssökande ungdomen och dess uppfostran till samhällsnyttiga medlemmar utan jämväl för utvecklingen af hela vårt undervisningsväsen. Såsom motionären i början af sin motion framhåller, äger denna nya organisation, hvilken numera blifvit fullständigt genomförd, i många afseenden ett afgjort företräde framför den närmast föregående ej blott genom sin afslutning af en gifven lärokurs med det sjätte skolåret utan ock genom sin reda och öfverskådlighet samt därmed sammanhängande anvisningar i afseende på undervisningens mål och medel, som successivt tillkommit. Ingen organisation, huru fullkomlig den än må vara, torde dock vara alldeles fri från brister

och ofullkomligheter, och den nya läroverksorganisationen utgör helt säkert ej något undantag från denna allmänna regel.

Särskildt framhålles i förevarande motion såsom ett väsentligt fel i denna organisation, att den ej medgifver minsta afvikelse från den i läroverksstadgan uppdragna ordningen för något läroverk utan vill tillämpa för samtliga dessa, statens profskola däri inbegripen, en uniformitet, som i viss mån utesluter den täflan mellan läroverken, hvilken är så viktig för deras utveckling. Visserligen framgår af Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, att nya elementarskolan i Stockholm, utöfver det i allmänna läroverksstadgan angifna ändamål, fortfarande såsom statens profskola har till särskild uppgift att vara det läroverk, där ifrågasatta förändringar med afseende på undervisningen vid de allmänna läroverken samt organisationen af desamma företrädesvis må kunna på försök tillämpas, äfvensom att öfverstyrelsen måste anses hafva fria händer att efter framställning hos Kungl. Maj:t låta anställa sådana pedagogiska försök vid hvilket läroverk i riket som helst, när så kunde finnas behöfligt och lämpligt. Af motionärens yttrande, då ärendet förekom till behandling i Första kammaren, framgår emellertid, att det är något annat han åsyftar med sin motion än blott sådana *pedagogiska prof.* Motionären önskar nämligen, »att möjlighet skall beredas för en *täflan mellan åtminstone i afseende på sin undervisningsplan olika organiserade läroverk med varierande men ekvivalenta slutresultat*».

Det torde ej kunna bestridas, att samma utbildning, särskildt då det gäller den högre, den speciella utbildningen, ingalunda kan passa för läroverkens alla alumner. Dels äro ju anlagen mycket olika och peka ofta alldeles tydligt i olika riktningar, dels äro också de lifsuppgifter, mellan hvilka abiturienterna hafva att göra sitt val, af ganska skiftande beskaffenhet och förutsätta en utbildning i kunskapsämnen, hvilka såväl i fråga om arten som omfånget ofta mycket skilja sig från hvarandra. Men å andra sidan synes det utskottet betänkligt att redan nu, innan ännu föga mer än ett halft decennium förflutit sedan den nya läroverksreformen kom till stånd, och innan den blifvit tillräckligt pröfvad, göra några väsentliga ändringar i densamma. Särskildt gälla dessa betänkligheter realskolan. Huru mångfaldiga de olika lifsuppgifterna i samhället än må vara, och huru långt den enskilde individen än vill specialisera sin uppgift, är dock en viss allmänbildning en nödig förutsättning såsom grundval såväl för ytterligare teoretiska studier som för verksamhet å vissa platser i det allmänna lifvet och i samhällets tjänst.

Och denna allmänbildning, som grundlägges i realskolan eller före inträdet i gymnasium, synes förutsätta, att läroämnena vid de olika läroverken i regeln äro desamma, äfvensom att lärokurserna ej väsentligt skilja sig från hvarandra, något som kraftigt framhållits såväl af läroverkskommittén som vid detta ärendes behandling i riksdagen 1904. Härmed vill utskottet ej hafva sagt, att de nuvarande läroämnena och lärokurserna i realskolan böra förblifva gällande för alla tider, men väl att de i regeln böra vara likartade vid samtliga läroverk samt ej onödigtvis ändras, innan en bestämd åsikt utbildat sig om, hvad som under hvarje tidsskede är att anse såsom grundläggande för den medborgerliga bildning, realskolan afser att gifva.

Denna enhetlighet i realskolans undervisningsplan, som i enlighet med 1904 års riksdagsbeslut och den därpå grundade läroverksstadgan förekommer vid statens läroverk, och hvilken utskottet anser vara en förtjänst, utesluter emellertid ej att vid ett eller annat läroverk prof kunna göras, som innebära en mindre afvikelse från den allmänna läroplanen. För närvarande försiggå sålunda ej blott vid nya elementarskolan i Stockholm utan ock vid Göteborgs högre realläroverk försök, som afse att utröna lämpligheten af att i första klassen börja med engelska språket i stället för tyska. Och samma omläggning af ämnen förekommer vid ej mindre än sju af de enskilda läroverken och samskolorna, hvilka gifvetvis hafva något större rörelsefrihet, än som kan vara lämpligt för statens läroverk.

Vill man fasthålla vid principen om undvikande af alltför tidiga val af studieriktning, så synes enhetlighet i realskolans organisation och undervisningsplan vara nödvändig. I detta afseende yttrar sig senaste läroverkskommittén sålunda: »För öfrigt är uppenbart, att det med hänsyn till valet af studieriktning och till förekommande af misstag därutinnan måste verka hälsosamt ej blott för individen utan äfven för läroverkets undervisning, att detta val uppskjutes två år längre än nu, eller till en ålder, då lärjungen själf, hans målsman och hans lärare bättre fått lära känna arten af hans anlag, än hvad som efter endast tre klassers genomgående är möjligt.»

Men uniformitet i realskolans såväl organisation som undervisningsplan är också nödvändig, om skolväsendet allt från folkskolan skall enhetligt kunna ordnas, och det ofta uttalade önskemålet om folkskolan såsom bottenskola skall kunna genomföras. Redan nu börjar detta önskemål i viss mån förverkligas genom de kommunala och enskilda mellan-

skolor, som här och där uppstå, byggda på folkskolan som bottenskola. Men skola dessa mellanskolor tillsammans med folkskolorna kunna samverka med realskolorna och vid sidan af dessa, synes enhetlighet i sistnämnda skolors organisation och undervisningsplan vara ett oeftergifligt villkor.

I den förevarande motionen omnämnes, hurusom inom den senaste läroverkskommittén förslag framställdes, att i stiftsstäderna jämte hufvudstaden eller åtminstone på några få orter, där förhållandena syntes därför gynnsamma, bereda tillfälle till ett flerårigare studium af de klassiska språken, än den allmänna organisationen medgaf. I dessa läroverk, de s. k. A-läroverken, skulle latinet börja i realskolans fjärde klass med 7 timmar i veckan och grekiska läsas i hvar och en af gymnasiets ringar, hvilkas antal var föreslaget till tre. Någon tillslutning vann emellertid ej detta förslag inom kommittén, och af de myndigheter, som hade att yttra sig öfver kommitterades utlåtande var det blott nya elementarskolans direktion och lärarekollegium, som uttalade sig till förmån för nämnda skolform, hvilken emellertid ej fick någon plats i den af Riksdagen år 1904 antagna läroverksorganisationen. Att så ej skedde, torde ej förvåna, då man erinrar sig, huru länge elementarlärarnes lönereglering förhalades på den grund, att Riksdagen förband denna reglering med läroverksreformen och frågan om latinstudiets uppskjutande till läroverkens öfre stadium. Några särskilda skäl att redan nu frångå denna ståndpunkt samt i en del skolor återgå till förhållanden, som existerade före läroverksreformens införande, synas utskottet ej föreligga, detta så mycket mindre som det i själfva verket skulle innebära ett upprifvande af den gamla ödesdigra, år 1904, såsom man hoppades, slutgiltigt afgjorda striden om de klassiska språkens ställning vid våra läroverk.

Om sålunda enhetlighet i realskolans organisation och undervisningsplan är ett villkor, som i hufvudsak ej kan eftergifvas, förhåller det sig på annat sätt med gymnasium. Här skola de mera speciella kunskaperna inhämtas, och här ställes lärjungen inför nödvändigheten att göra ett val mellan olika bildningslinjer. Tanken på gymnasiernas uppdelning å flere linjer än de nuvarande tvenne, för att de därigenom bättre må kunna tillgodose de särskilda fordringarna för olika lefnadskall, är ingalunda ny. I 1856 års skolstadga fick sålunda dispenssystemet, särskildt beträffande språk, en så stor utsträckning, att ända till *sju* linjer uppkommo i stället för de från början afsedda tvenne. Ja,

man har beräknat, att i vidrigaste fall t. o. m. ej mindre än *sjutton* linjer kunde uppkomma. (Se noten å sidan 94 i svenska elementarundervisningens historia af J. A. Hallgren). Dels i följd af denna in absurda drifna linjefördelning, dels ock på grund af andra bristfälligheter aflöstes denna skolstadga redan efter tre år eller 1859 af en ny. Krävet på en förnuftig och ändamålsenlig uppdelning af gymnasiet på flere bildningslinjer torde emellertid hvarken kunna eller böra afvisas. Men denna utveckling synes bäst vinnas, om den får framväxa på grundvalen af sakkunnigt samarbete mellan lärarekåren och läroverkens centrala ledning. Härmed skall dock icke vara sagdt, att icke äfven Riksdagen bör begagna sig af sin initiativrätt i hithörande frågor, men detta synes böra ske först, om nämnda vederbörande visa sig försumma, hvad samhällsbehofven och tidsförhållandena kunna kräva i fråga om en sund utveckling af det högre undervisningsväsendet. En sådan situation kan emellertid näppeligen ännu sägas vara för handen, alldenstund gymnasierna först under år 1910 blifvit färdiga enligt den nya ordningen. Det är för öfrigt nödvändigt att klargöra för sig, hurusom inrättandet af *fristående* bildningslinjer på gymnasialstadiet utöfver de nuvarande tvenne ej lärare kunna genomföras utan väsentligt ökade utgifter såväl för anordnande af flere lärorum som för anställande af flere lärarekrafter äfvensom på grund af andra därmed i samband stående kostnader. Ur denna synpunkt är det af vikt, att eventuella förändringar i detta hänseende hvila på tillräckliga erfarenhetsrön.

Den nya läroverksreformen har genom införande af en viss rätt till bortval af ämnen i gymnasiet båda högsta ringar försökt en utväg att minska ämnesbelastningen och på samma gång bereda största möjliga utrymme åt de individuella anlagen och behofven. Då emellertid bortvals-rätten är en fullständig nyhet för de allmänna läroverken och började tillämpas först höstterminen 1908, torde den knappast ännu kunnat visa sina verkningar. Det torde äfven vara för tidigt att afgöra, i hvad mån densamma, rationellt ordnad, låter använda sig som medel för åstadkommande af en utsträckt linjefördelning. Att bortvals-rätten i sig innesluter åtskilliga möjligheter i den vägen, torde dock vara obestriddigt och framgår bland annat af ett försök till linjedelning, som planlagts vid Uppsala privatgymnasium. Styrelsen för nämnda läroanstalt har nämligen — under förutsättning af bifall till en något utvidgad bortvals-rätt — framlagt följande plan till linjedelning inom ramen af den nuvarande organisationen:

» — — —. Tills vidare skulle — — — linjernas antal genom klyfning af latin- och reallinje bli fyra. Å latinlinjen kan naturligtvis ej latinet väljas bort. Linjerna äro uppkallade efter de ämnen, som genom det tidigare inträdet af valfriheten skulle få stärkt ställning.

Latinlinjen:

A. *Latin* — *levande språk* med bortval af matematik och eventuellt ytterligare ett ämne, som i ring IV vid statsläroverken blott har 1 timme i veckan.

B. *Latin* — *grekiska*. Då denna linje i ring I ännu ej skiljer sig från den föregående, bortväljes såsom där från gymnasiets början matematik och eventuellt ett ämne, som blott omfattar 1 timme i veckan i ring IV vid statsgymnasiet. Men då grekiskan i ring II inträder å schemat i stället för matematik och teckning, bortväljes då enligt gällande bestämmelser ett eller två ämnen (t. ex. fysik och biologi) för att stärka de klassiska språkens ställning.

Reallinjen:

C. *Moderna språk* — *geografi* med bortval af matematik. Undervisningen i geografi fortgår genom *hela* gymnasiet. Särkild vikt lägges vid ekonomisk geografi.

D. *Matematik* — *fysik* (— *biologi*) med bortval af antingen historia eller ett språk eller bäggedera.»

Liknande försök lära äfven vara påtänkta vid andra enskilda läroverk.

Särskildt synas också de enskilda läroverken och privatgymnasierna vara mycket lämpliga för dylika försöks anställande, då de tydligen kunna hafva större rörelsefrihet än statsläroverken med hänsyn till organisation och kursfördelningar. De böra därför i allmänhet gå före med sina experiment och erfarenheter, och de understödjas också för den skull rikligen af staten. Vid dessa torde äfven för närvarande förefinnas ett starkt intresse att söka utröna den lämpligaste organisationen af gymnasiet. Sålunda finnas ej mindre än nio privata och komunala läroverk eller gymnasier med dimissionsrätt, hvilka hafva allenast tre ringar och äro byggda på den sexåriga realskolan. Gifvetvis böra sådana försök äfven kunna företagas vid statens profskola eller annat statens läroverk, i den mån detta befinnes nödigt eller önskvärdt.

Då emellertid den nya läroverksorganisationen först under förlidet år blef fullt genomförd, synes det utskottet, att den utan störande ingrepp bör få någon tid på sig att praktiskt visa de möjligheter till ut-

veckling den har, särskildt beträffande gymnasiet och dess uppdelning på flere än de nuvarande tvenne bildningslinjerna äfvensom beträffande en eventuell förändring från fyraårigt till treårigt gymnasium. Man torde hafva skäl antaga, att vederbörande myndigheter ej skola försumma något tillfälle att taga vara på vunna erfarenheter och inhämta lärarekollegiernas mening angående ifrågasatta ändringar, äfvensom att de öfverhufvud skola vara angelägna om att sörja för en sund och tidsenlig men på samma gång lugn och ekonomiskt fördelaktig utveckling af den nuvarande organisationen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa,

att Andra kammaren ej måtte biträda Första kammarens beslut.

Stockholm den 11 maj 1911.

Å utskottets vägnar:

A. J. HAGSTRÖM.

Herr *Berg* i Staby har begärt få antecknadt, att han ej deltagit i slutbehandlingen af detta ärende.
